



natuurpunt oost-brabant

regionale vereniging natuur en landschap

juli, augustus, september 2021

driemaandijks tijdschrift • 3 - extra | 50 jaar Natuurpunt Oost-Brabant, een terugblik

NATUUR EN LANDSCHAP



50 JAAR

Natuurpunt Oost-Brabant

Een terugblik

50 JAAR REGIONALE VERENIGING NATUUR EN LANDSCHAP NATUURPUNT OOST-BRABANT

In 2021 bestaat Natuurpunt Oost-Brabant, Regionale Vereniging Natuur en Landschap, **50 jaar**. Het past hier om terug te kijken op de acties en verwezenlijkingen van de Vereniging. In de campagne die we naar aanleiding hiervan zullen lanceren, zal het verleden immers dienen als springplank voor de toekomst.



1965-1975

De aanloop en oprichting

Een aantal lokale natuurbeschermingsgroepen, gesteund door Edgar Kesteloot, opereren onder de naam 'Ornithologische Commissie' in de late jaren 60 resp. in de gemeenten Honsem, Boutersem, Messelbroek, Rillaar en Bost. Naar aanleiding van het eerste Europese Jaar voor Natuurbehoud (1970) wordt een gezamenlijk tijdschriftje uitgegeven: 'Nu of Nooit'.



De eerste bovenlokale acties waren gericht tegen de verkaveling van het domein Hottat (Lovenjoel/Pellenberg) en de open ruimte tussen Pellenberg, Korbeek-Lo en Lovenjoel en tegen asfaltering van tientallen km boswegen in Meerdaalwoud. Beide met succes.

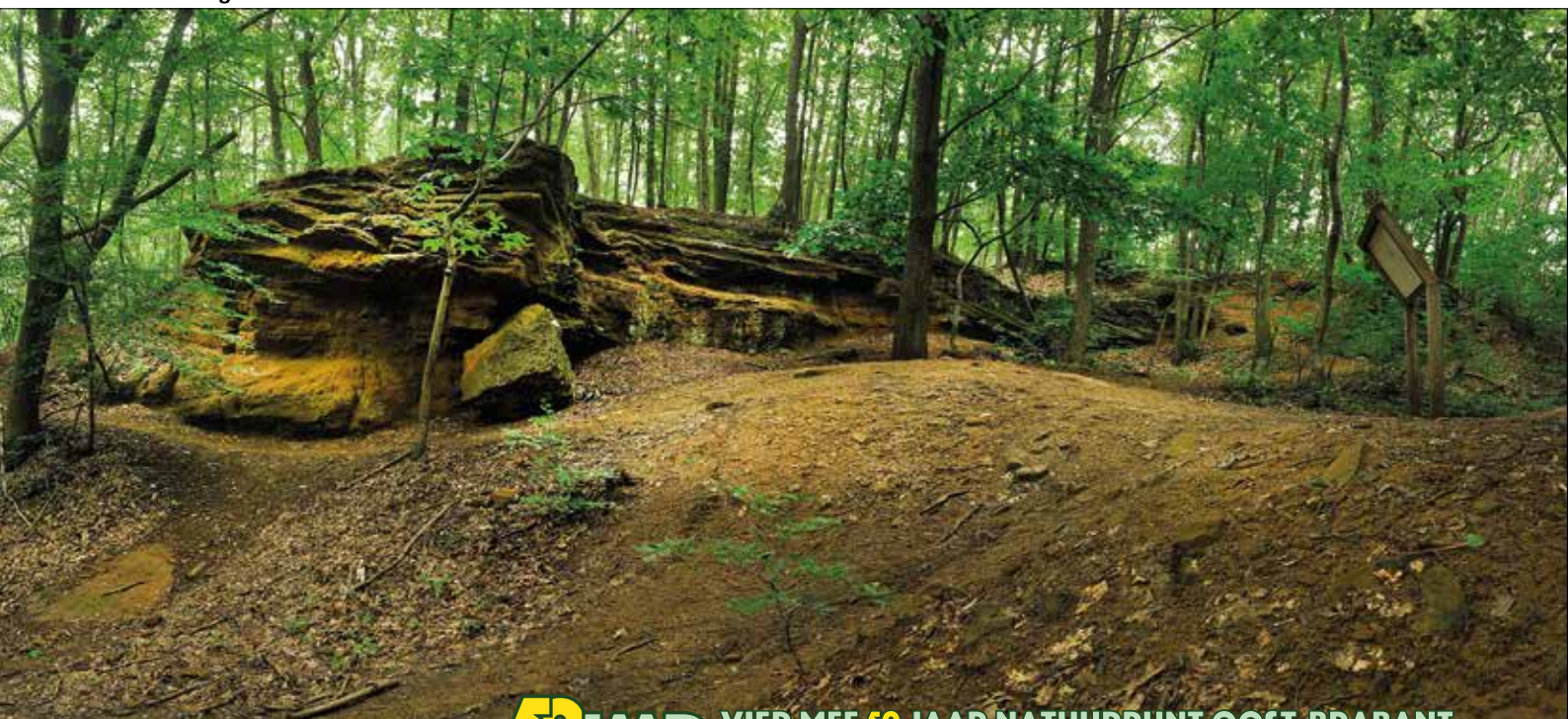
Op 19 november 1971 grijpt de officiële oprichting van de Vereniging plaats onder de naam 'Overkoepelende Raad voor Organisatie van Milieubeheer' (OROMB). Voegden zich bij de oorspronkelijke groep: het actiecomité Kesselberg (tegen de motorcross op de Kesselberg) en natuurbeschermers uit Hoegaarden.

In 1975 wordt de naam veranderd in **Regionale Vereniging Natuur en Landschap vzw**.

De wapenfeiten uit de beginperiode

- Succesvolle campagne tegen de motorcrosswedstrijden (de fameuze Paastrofee) op de Kesselberg (Kessel-Lo, Leuven). Resultaat: klassering Kesselberg eind 1972.
- Jarenlange actie tegen een grootschalige recreatiewaterplas in de ganse Demervallei van Aarschot tot Diest en een hierbij horende villaverkaveling in de bossen van Averbode en van de Merode. Dankzij een proces van actievoeren, inventariseren en dialoog slaagt de jonge vrijwilligersvereniging erin de plannen te laten afvoeren. Nu is dit gebied aangeduid als Vogelrichtlijn- en Habitatgebied en zijn de Demerbroeken en de Merodebossen grootse natuurreservaten deel uitmakend van het Natura 2000 netwerk.
- Succesvolle actie voor de klassering van de Wijngaardberg en de Beninksberg, twee ijzerzandsteenheuvels in Wezemaal. Beide zijn nu natuurreservaat. De actie voor de redding van de Middelberg en het aangrenzende bos- en heidecomplex in Nieuwenhuyzen (Rotselaar), intussen op de gewestplannen aangeduid als natuurgebied, mislukte omwille van een oude verkavelingsvergunning die aanleiding kon geven tot dure planschadevorderingen.
- Actie voor de redding van het Walenbos (Tielt-Winge) van ontginning voor nieuwe boerderijvestigingen naar het voorbeeld van de Zegge in Geel. De toenmalige Kleine Landeigendom (voorganger van de Vlaamse Landmaatschappij en gangmaker van de ruilverkavelingen) had hiertoe al een

■ Na een succesvolle actie van de Regionale werd de Wijngaardberg in Wezemaal, een erfgoed- en natuurmonument, geklasseerd.
Foto Luc Nagels





■ **Vorsdonkbroek in Gelrode, dottergrasland: van stort naar topnatuurreservaat door de succesvolle acties van de Regionale Vereniging Natuur en Landschap. Foto Luc Vervoort**

grote hoeveelheid gronden verworven. Resultaat: klassering als landschap. Nu is het Walenbos één van de grootste Vlaamse natuurreservaten.

- Succesvolle acties in de omgeving van Aarschot: tegen de doorsnijding van 's Hertogenheide door de ring rond Aarschot, tegen de ontzanding van Schoonhoven bij de aanleg van de A2, tegen het storten in Vorsdonkbroek. Beide laatste zijn nu robuuste natuurreservaten. Vorsdonkbroek is één van de eerste gebieden waarin percelen binnen het werkingsgebied als particulier natuurreservaat worden aangekocht (1986) dankzij de oprichting van het Natuurfonds Hageland (zie hieronder) door de Regionale Vereniging Natuur en Landschap (nu NPOB).



1976-1986

Start van het reservatennetwerk. Eerste professionalisering. De inzet voor levende waterlopen.

De Regionale start zelf met de **uitbouw van een reservatennetwerk** om natuur te redden. De vrijwilligers van ter plaatse gaan zich bekommeren om een gebied, proberen het te verwerven of in huur te krijgen en staan zelf in voor de financiering (er zijn nog geen subsidies) en beheer. In 1976 wordt een eerste natuurgebied, De Snoekengracht in Boutersem, in beheer genomen. Dit wordt later overgedragen aan Natuurreservaten. Vele reservaten volgen: de Langdonken (Herselt), het Vorsdonkbroek (Gelrode), de Baggelt (Messelbroek), het Aardgat (Tienen), het Paepenbroek (Webbekom)...

■ **Waar de Regionale present tekende, zamelde ze middelen in voor het Natuurfonds Hageland. Hier in Tienen, 1986. Foto Luc Nagels**



In 1983 sluit de Regionale Vereniging Natuur en Landschap een **samenwerkingsakkoord met Natuurreservaten vzw** (nu Natuurpunt), dat in die periode het levenslicht ziet als Vlaamse vleugel van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten (BNVR). Het akkoord behelst ook de oprichting van het **Natuurfonds Hageland**. Vanaf dan worden onafgebroken financiële middelen gezocht en ingezameld om zelf gebieden aan te kopen. Uit solidariteit worden ook projecten elders zoals De Maten in Genk en de Vallei van de Zwarte Beek in Koersel ondersteund. Zo wordt de basis gelegd voor bijna 4000 ha beheerd natuurgebied binnen het werkingsgebied van de Regionale, verspreid over de verschillende gemeenten.

In het begin van de jaren 1980 krijgt de Regionale een eerste **professioneel team** dankzij een Bijzonder Tijdelijk Tewerkstellingsproject (BTK-project). Ze vestigt haar uitvalsbasis in Tienen.

Dit is de periode van de strijd voor **levende, meanderende waterlopen**.

- De jarenlange Velpse-actie: voorkomt de aanbestede en gegunde rechttrekking en normalisering van de Velpse met drooglegging van de volledige vallei tot een drainageklasse van 70 cm onder het maaiveld (nodig om grasland om te zetten tot akkers), en dit van Opvelp (gewestgrens met Wallonië) tot Halen (provincie Limburg) over een afstand van meer dan 35 km. Nu ligt daar een uitgestrekt reservatencomplex van zowel ANB als Natuurpunt met o.m. de Snoekengracht en het Velpevallei/Paddepoel-blok. Indien deze rechttrekking toen was doorgegaan, dan was er nu ongetwijfeld een programma voor renaturering van de waterloop opgezet.
 - De actie tegen grootschalige ingedijkte betonnen wachtbekkens in de Getevallei, waar nu de reservaten Doysbroek en Getebossen gelegen zijn en het perspectief voor inschakeling van de vallei als natuurlijke komberging.
 - In 1981 organiseert de Vereniging in het kasteel van Horst (Sint-Pieters-Rode) de Nationale Natuurbeschermingsdag met als thema 'Water voor natuur' en de strijd tegen de rechttrekking van Winge en Motte, waarop zowel de Minister-President als de minister van Leefmilieu van de prille Vlaamse Regering aanwezig zijn. De verdere plannen voor rechttrekking van Winge en Motte zijn niet doorgegaan.
- Op dat moment is de Regionale al de pionier van het idee 'integraal waterbeheer'. De Regionale stelt een bekenwerkgroep in, die later overgenomen wordt door Natuurreservaten vzw en die in heel Vlaanderen actief wordt (bv. actie rond de Rivierbeek ten zuiden van Brugge), wat uiteindelijk resulteert in het **stopzetten van de overal geplande beekrechttrekkingen** in Vlaanderen.

■ **Uit het archief. Fietstocht met 250 deelnemers voor 'levende beken in het Hageland' georganiseerd door Natuur en Landschap in 1980. Publipers, 16 oktober 1980.**





■ **Natuurgebied Rosdel, Hoegaarden.** Dankzij de inzet van de Regionale samen met de plaatselijke vrijwilligers kwamen de Schoorbroekbeekvallei en haar flanken ecologisch versterkt uit een grootschalige ruilverkaveling. Het natuurgebied Rosdel en Schoorbroekvallei vormen nu een aaneengesloten eenheid natuur in een weids akkerlandschap. Deze flanken zijn ondertussen uitgegroeid tot soortenrijke en structuurrijke graslanden met vele kalkminnende soorten zoals marjolein, borstelkrans, donderkruid en tal van orchideeën. Foto Jules Robijns



1986-1999

Uitbreiding van de werking en het werkingsgebied

De Regionale ziet het als een bijzondere missie om de werking **gebiedsdekkend** te maken en in elke gemeente te komen tot een actieve kern of afdeling. Dit is een tijd van nooit geziene groei, verdieping, en verbreding tot een middenveldorganisatie met een actieve aanwezigheid in **elke** gemeente, waar de contacten met het beleid verstevigd worden en de organisatie versterkt. De Regionale wordt vanaf nu een speler in elke gemeentelijke adviesraad, bij de projecten rond gemeentelijke natuurontwikkelingsplannen (GNOP), in de ruimtelijke ordeningsprocessen. Ook het **Natuurfonds Hageland** komt tot volle ontplooiing, wat resulteert in een uitbreiding van beheerde natuurgebieden en een aanzienlijke ledengroei.

De werking breidt zich uit van het Hageland en het Vlaams-Brabantse Haspengouw naar **Midden-Brabant**. Er komt een afdeling Leuven en de Regionale Natuur en Landschap fusioneert in 1995 met Milieuoverleg Midden-Brabant. Ze sluit een associatieverdrag met Natuurreservaten Vlaanderen en de autonome vereniging kiest als naam **Natuurreservaten Oost-Brabant, Regionale Vereniging Natuur en Landschap**. Het werkingsgebied van de Regionale strekt zich voortaan uit van Zaventem tot Landen en van Hoeilaart en Tremelo tot Averbode en Geetbets.

Dit is ook de periode van de totstandkoming van de **nieuwe provincie Vlaams-Brabant** (1995). Sindsdien zijn de Regionale en haar secretariaat zich ook gaan toeleggen op provinciale materies: de vertegenwoordiging in provinciale adviesraden, overleg, projecten, bekencomités enz. Er ontstaat een intensieve samenwerking met de nieuwe provincie Vlaams-Brabant. Door haar omvang van nagenoeg de halve provincie kan zij wegen op het beleid. Het team van professionals en bestuursleden van de Regionale weten de gedeputeerden ervan te overtuigen een verfrissend natuurbeleid te voeren, toch wel enig in Vlaanderen, met subsidiëring van de reservataankopen, het project Educatief Natuurbeheer, de bijzondere provinciale natuurbeschermingsprojecten voor ondersteuning van natuurverenigingen en voor de inrichting van reservaten, en de provinciale natuurontwikkelingsprojecten zoals de Getebossen en Het Vinne.

In de jaren tachtig worden de criteria voor de afbakening van de **Europese Vogelrichtlijngebieden** vastgelegd. Het is aan de alertheid van de Regionale te danken dat ook de Demervallei van Schulen tot Aarschot en een deel van de Langdonken als 23e Europees Vogelrichtlijngebied worden aangeduid.

Hier begint ook het verhaal van de jarenlange acties rond de **ruilverkavelingen**. De ruilverkavelingen Walshoutem, Goetsenhoven en Melkwezer waren ondanks hevig protest van de Vereniging als een pletwals over het landschap gerold. Bij de ruilverkaveling Melkwezer was er een pril en zeer voorzichtig begin om met natuur rekening te houden. Maar de echte doorbraak kwam in de ruilverkaveling Hoegaarden. Door een brede actie slagen de plaatselijke vrijwilligers van de Regionale erin minister De Batselier te overtuigen om het ruilverkavelingsplan sterk bij te sturen zodat de belangrijkste natuur- en landschapswaarden worden gevrijwaard, dat er actief aan natuurontwikkeling wordt gedaan en een deel van de klassieke betonwegen worden vervangen door landschappelijk meer inpasbare en minder betonbehoevende tweestrokenwegen. Dat was nooit eerder gebeurd in de ruilverkavelingsgeschiedenis. Voor het eerst worden ca. 60 ha binnen de ruilverkaveling Hoegaarden bestemd voor natuurontwikkeling en toegewezen als natuurreservaat. Ze liggen mee aan de basis van de intussen 200 ha reservaatgebied in de Hoegaardse valleien. Later zal de Vereniging op dezelfde manier de ruilverkaveling Vissenaken (uitbouw Rozendaal-Velp-Paddepoelcomplex met bijkomende vernatting in de vallei) en nu de ruilverkaveling Willebringen aanpakken en dagelijks opvolgen. Zonder de Regionale zouden deze 3 ruilverkavelingen en ook de ruilverkaveling Melkwezer er anders uitgezien hebben.

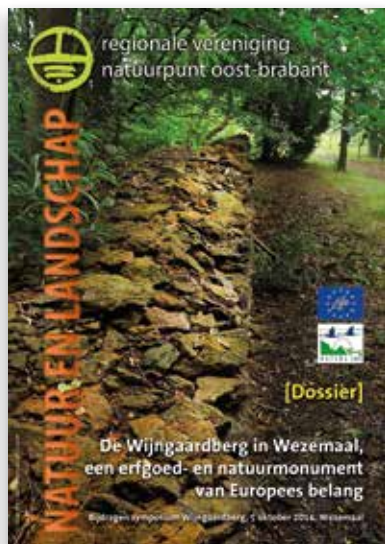
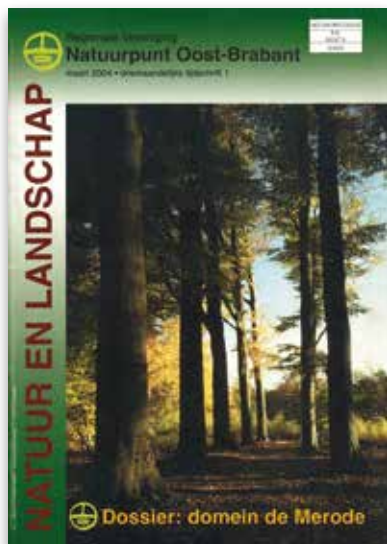


2000-2017

Regionale hefboom: natuur en landschap als kans voor een streek

In deze periode neemt Natuurreservaten Vlaanderen het **model van de Regionale** met een werking in elke gemeente en zijn streven naar gebiedsdekking over. In 2001 komt de unie tussen Natuurreservaten en De Wielewaal tot stand en neemt de vereniging de naam Natuurpunt aan. Reden om Natuurreservaten Oost-Brabant om te dopen tot **Natuurpunt Oost-Brabant, Regionale Vereniging Natuur en Landschap**. Met de schaalvergroting binnen Natuurpunt Oost-Brabant enerzijds, de versterkte professionalisering binnen Natuurpunt Vlaanderen anderzijds, en het daar introduceren van wat in de 80-iger en 90-iger jaren zo typisch en uniek was voor de aanpak van de Regionale in Oost-Brabant, ontwikkelt de Regionale haar eigen werking verder in complementariteit met de Vlaamse werking.

Natuurpunt Oost-Brabant zoomt in op de streek en de voordelen en de kansen die de aanwezige natuurwaarden opleveren, op de ondersteuning van de afdelingen over de gemeentegrenzen heen en op het organiseren van regionale hefboomactiviteiten.



■ Twee voorbeelden van dossiers gepubliceerd door NPOB die de gang van zaken ten gunste van natuur beïnvloed hebben: het dossier Domein de Merode en het dossier Wijngaardberg.

Informeren, sensibiliseren, mobiliseren en beleidsbeïnvloeding

Belangrijk blijft de werking en de inbreng rond natuurgebieden. Zo komt de Regionale in 2004 op voor de verderzetting van het natuurinrichtingsproject Averbode Bos & Heide (domein de Merode). Tijdens de uitwerking stuit het project op plotse weerstand waardoor het proces dreigt stilgelegd te worden. NPOB springt in, verdedigt het project en wijst op de enorme kansen van dit grootschalig natuurontwikkelingsproject. Dit wordt belicht in een **apart dossier** dat samen met het tijdschrift verspreid wordt. Ondertussen is het complex Averbode Bos & Heide uitgegroeid tot een hotspot voor de biodiversiteit en een zeer aantrekkelijk beleavingsgebied met meer dan een regionale uitstraling. Hetzelfde doet ze later bij de Wijngaardberg (2014) wanneer de planologische bestemming van dit natuurgebied, tevens Europees Habitatgebied en beschermd landschap, onder druk komt te staan. Met succes.

Om het draagvlak te vergroten en natuur nog beter onder aandacht van het publiek te brengen ontwikkelt Natuurpunt Oost-Brabant een groots en succesvol publieksevenement: de **Walk for Nature**. Sinds 2005 tot 2017 heeft de Vereniging niet minder dan 18 Walks georganiseerd met meer dan 40.000 deelnemers. Vele van de intussen iconische gebieden en landschappen in de regio met hun problematiek maar vooral met hun kansen en mogelijkheden passeren de revue en worden zo op de agenda gezet.

Natuurpunt Oost-Brabant heeft ook een traditie van het inrichten van **symposia**, soms met een aparte publicatie, een katern of omvangrijker dossier, toegevoegd aan het tijdschrift. Voorbeelden van thema's die de laatste jaren aan bod kwamen: Mooi Hageland, natuur en landschap als hefboom voor een streek (2008), Toekomst akkernatuur (2009), GeefomNatuur, biodiversiteit in veelvoud (2010), 40 jaar Natuurpunt Oost-Brabant, Regionale Vereniging Natuur en Landschap (2011), Natuur in stad en dorp (2012), Valleien als dragers van natuur en biodiversiteit (2013), Natuurpark De Groene Vallei (2014), De Wijngaardberg, een erfgoed- en natuurmonument van Europees belang (2014), 30 jaar Aardgat, natuur aan de poorten van de stad (2015), Adellijke natuur in je buurt (2016), Getevallei perspectief 2042 (2017), Robuuste natuur en functionerende valleien onmisbaar voor klimaatbuffering (2017).

Intussen blijft de Regionale inzetten op de opvolging van de **beleidsdossiers** met weerslag op haar werkingsgebied zoals het provinciale beleid en de provinciale structuurplannen, de afbakening van de agrarische structuur en de ruimtelijke uitvoeringsplannen voor de invulling van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN), de Instandhoudingsdoelstelling (IHD's), de bekkencolleges voor Demer en Dijle, Sigma, de ruilverkavelingen... en zoveel meer.

Bijzondere aandacht en acties voor de biodiversiteit

In 2007 lanceerde de Regionale met provinciale steun de campagne 'Werk mee aan biodiversiteit, countdown 2010'. De afdelingen en kernen van Natuurpunt Oost-Brabant spreken hun gemeentebesturen aan om het charter voor de biodiversiteit te tekenen. Dit document is een engagementsverklaring tussen het gemeentebestuur en de afdeling met afspraken rond concrete acties die de lokale biodiversiteit versterken. In de loop van een paar jaar tekenen nagenoeg alle gemeenten in het werkingsgebied een dergelijk charter. Het initiatief wordt daarna overgenomen door Natuurpunt Vlaanderen.

Intussen blijft de achteruitgang van de biodiversiteit in het **agrarisch gebied** verder schrikbarende proporties aannemen. Onze akkerfauna en -flora behoren tot de meest bedreigde soortengroepen en sommige van deze soorten dreigen zelfs op korte termijn uit te sterven in België en de ons omringende buurlanden. Baanbrekend binnen de Vereniging is de ontwikkeling van het project **'Graan voor gorzen'** (sinds 2002). Dit project probeert de achteruitgang te keren door de inrichting van akkerreservaten met specifiek beheer ten voordele van de akkervogels en akkerflora. Het project krijgt een dergelijke weerklank dat het overgenomen wordt door de VLM in de **beheerovereenkomsten akkervogels en nu in soortenbeschermingsprogramma's zoals het SBP Grauwe Kiekendief**. Ook hier is de pioniersrol van de Regionale duidelijk.

■ Geelgors, vroeger een algemene vogel, maar sterk verminderd in aantal. Hier profiteert de geelgors in de winter van 'Graan voor gorzen', overjarig graan dat in de winter blijft staan. Een succesvol project van NPOB overgenomen door de VLM. Foto Freek Verdonck



Voor de **stedelijke omgeving** speelt het project de 'De Dijle levend door Leuven' dat al voor 2000 door Natuurpunt Leuven en NPOB ontwikkeld werd, een voorbeeldrol. Met acties pleit de Vereniging voor een open, levende rivier en groene oevers als deel van het stadslandschap, en dit bij elke gelegenheid, bij elk ruimtelijk plan en elke ruimtelijke uitvoering. Een natuurlijke Dijle in Leuven moet tevens de verbinding vormen tussen de natuurgebieden ten zuiden en ten noorden van de stad.

Het Leuvense structuurplan neemt een aantal principes uit dat project over. Op verschillende plaatsen in Leuven is intussen de overwelfde Dijle terug open gelegd. De slagzin 'De Dijle levend door Leuven' is nu gemeengoed geworden in de communicatie van de stad en andere organisaties. Later volgt ook de openlegging van de Demer in Diest en staat ook een renaturering van de Gete in Tienen op de agenda bij de VMM.

Landschap en erfgoed

Landschappelijke eenheden, open landschappen, landschapselementen, holle wegen en kenmerkende **cultuur- en erfgoed**elementen vormen traditiegetrouw de inzet van de Vereniging. Onder impuls van Natuurpunt Oost-Brabant restaureert Natuurpunt de Heimolen in Langdorp, verwerft de molen van Betekom, en verder molens, tommen, kapelletjes en springt NPOB in de bres voor de natuur- en cultuurwaarden van Meldertbos, een voormalig kasteelpark, en voor Het Bolwerk in Zoutleeuw... In 2013 richt de Regionale de **Werkgroep Natuur en Erfgoed** op om de bewustwording te stimuleren dat landschappen en reservaten met hun typische fauna en flora tot ons erfgoed behoren, in combinatie met de historische bouwkundige restanten die eventueel aanwezig zijn. Daartoe richt zij specifieke publieksactiviteiten. Bijzondere aandacht is al gegaan naar Het Bolwerk in Zoutleeuw (2014), de loopgraven WO I in Dassenaarde (2014), De Wijngaardberg in Wezemaal (2014). In 2015 en 2018 zijn daar nog de succesvolle cursussen bijgekomen: 'Natuur, landschap en erfgoed' in resp. Brabants Haspengouw en het Hageland.



2017-2021

Visievorming en beleidswerking blijven op kruissnelheid

Natuurpunt Oost-Brabant is van oudsher een vereniging die sterk inzet op visievorming, en zich hierbij richt op de totaliteit van het landschap en niet alleen op de natuurgebieden. In dat opzicht was de campagne '**Robuuste valleien voor klimaatbuffering en versterking van de biodiversiteit**' (2017-2019) een schot in de



■ Prof. dr. Patrick Willems op het symposium van NPOB in 2017 rond de nood aan '**Robuuste valleien voor klimaatbuffering en versterking biodiversiteit**'.

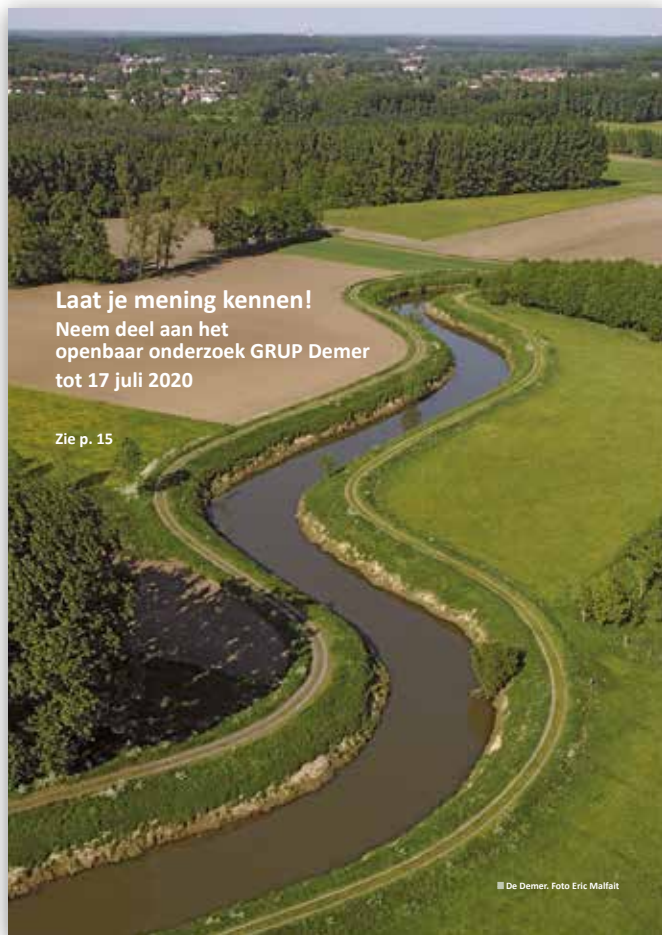
roos. Het was een dringende oproep om werk te maken van ruimte voor de rivier en water in de valleien, van het herstellen van de waterrijke leefgebieden en de biodiversiteit, en dit te koppelen aan opslag van koolstof en dus aan klimaatbuffering. Zo worden de kansen voor het milderen en opvangen van de klimaatverandering benut. Gezien de overstromingsellende van deze zomer (2021) een meer dan actueel thema.

De **grensverleggende symposia** met gerenommeerde sprekers (Prof. Dr. Patrick Willems, Prof. Dr. Gert Verstraeten, Prof. Dr. Johan Eyckmans, Prof. Dr. Frank Berendse en onderzoeker KUL Tobias Ceulemans) hebben het thema duidelijk op de agenda gezet. In het tijdschrift verschenen ondersteunende, inhoudelijke artikels. De campagne en de visieontwikkeling met voorstellen rond 12 valleien in het werkingsgebied werden gebundeld in een apart themanummer van 60 blz. Dat verscheen als een extra-editie van het tijdschrift. De eindpublicatie werd voorgesteld op een afsluitend symposium (30 juni 2019, Orangerie kasteel van Horst) in aanwezigheid van publiek, pers en o.a. de gedeputeerde Leefmilieu van de provincie Vlaams-Brabant.

Dankzij **visievorming, standpuntbepaling, informatie, sensibilisatie, overleg, inspraak, en zonodig juridische actie** slaagt de Vereniging er onverminderd in te wegen op het debat en het beleid te beïnvloeden. Intussen is er een Werkgroep Beleid opgericht die dossiers initieert en nauw opvolgt, en de afdelingen ondersteunt.

■ Dag van de Molenberg: een benefietactiviteit voor de restauratie van de ijzerzandstenen molen van Betekom, indertijd gered door de Regionale. Foto Koen Baert





Laat je mening kennen!
Neem deel aan het
openbaar onderzoek GRUP Demer
tot 17 juli 2020

Zie p. 15

■ De Demer. Foto Eric Malfait

■ Oproep deelname openbaaronderzoek RUP Sigma Demer in Natuur en Landschap 2020-2

Via het afdwingen van **twee historische arresten** (eerst stal Meldert 2009 en daarna stal Bierbeek 2020, na een uitspraak van het grondwettelijk hof) werd de bescherming van de planologische bestemming 'landschappelijk waardevol gebied' terug hersteld.

Recent schreef de vereniging ook geschiedenis bij het **RUP Sigma Demer**. Er werd 1133 ha bijkomend natuurgebied aangeduid. Bovendien werd het ontwerp-RUP herzien waardoor in het definitieve RUP het agrarische gebied met ecologisch belang in de vallei (538 ha) werd behouden, de bescherming van valleigraslanden versterkt en scheuren van grasland vergunningsplichtig. Dat was het resultaat van een intensieve campagne vanwege NPOB tijdens het openbaar onderzoek, ondersteund door artikels in het tijdschrift en overleg met de betrokken overheidsinstanties.

Met het Vlaams Sigma-plan werd een grote stap gezet om Vlaanderen te vrijwaren van overstromingen maar dit moet duidelijk aangevuld worden met een beleid van vertraagde waterafvoer en ruimte voor de rivier ook buiten de Sigmagebieden. NPOB pleit daarom voor een **nieuw groots Sigma-plan** om tegemoet te komen aan de uitdagingen rond waterbeheer en klimaat. Hierbij zijn 4 zaken onafscheidelijk: robuuste valleien, vrijgemaakt van bebouwing, waarbij de totale vallei als een riviersysteem wordt beschouwd met ruimte voor de rivier en ruimte voor water over de totaliteit van de vallei en niet enkel binnen de natuurgebieden. Dus opheffing van de segmentering van de valleien, die over ganse vallei als vallei mogen functioneren en stoppen om enkel de natuurgebieden onterecht als wachtbekken te gebruiken. Even belangrijk is dat de sedimentafstroming uit het agrarisch gebied met tonnen goede leem naar de dorpen en gestopt of verminderd wordt door een ander landbeheer én een **groenblauwe dooradering** van het agrarisch landschap met brede bufferstroken waardoor de hydraulische ruwheid van



■ Drooggevallen pool. Door de toenemende zomerse hittestaggen vallen poelen en beken droog. Foto Filip Verbelen

The race to the bottom

Stop de roofbouw op het (grond)water!

Als er niet dringend actie komt, hebben we over een vijftal jaren problemen met onze watervoorziening. Veel mensen vinden het vanzelfsprekend dat er water uit de kraan en de douche komt, maar dat blijft niet langer zo. Uit internationale statistieken blijkt dat de watervoorraden in Vlaanderen extreem laag zijn en dat de beschikbare hoeveelheid water per hoofd ook zeer laag is.

Waterexpert professor Willems (KU Leuven) voorspelt bovendien dat we tegen 2100 30 tot 70% minder neerslag krijgen tijdens de zomer. Het probleem wordt dus alleen maar groter: de hoeveelheid opgepompt water wordt nu al niet gecompenseerd/aangevuld door de noodzakelijke hoeveelheid regenwater. Uiteindelijk zullen de natuur en onze achterkleinkinderen daarvoor de prijs betalen. Natuurpunt Oost-Brabant pleit dan ook voor zuinigere grond- en drinkwatergebruik door boeren en burgers en voor zoveel mogelijk herstel van het natuurlijke watersysteem.

Desastreuze gevolgen van het ongebreidelde oppompen van grondwater

De **verdroging van natuur en landbouwgebied** zijn hier nu al een eerste zeer ernstige voorbode van!

De aanwezigheid van water in onze open ruimte zorgt voor biodiversiteit. Water is levensnoodzakelijk, overal, voor alles en iedereen. Door de openvolgende droge zomers geraakt de grondwaterstand echter onvoldoende aangevuld en periodes van langdurige droogte, die door de klimaatverandering steeds vaker voorkomen, doen het probleem alleen maar toenemen. Hierdoor zien we nu een **explosie van aanvragen voor grondwaterputten**. De aanvragen voor grondwaterwinningen bereiken ongekende debieten en worden dikwijls zonder nadenken vergund voor onbepaalde tijd.

Het ongebreidelde oppompen van grondwater heeft echter grote gevolgen voor het oppervlaktewater en voor de waterkwaliteit, maar ook voor de veiligheid, de betrouwbaarheid en de betaalbaarheid van leidingwater, en niet in het minst zijn er bovendien **enorme gevolgen voor onze natuur**. We stellen vast dat beken, vijvers en moerassen droogvallen, dat bomen afsterven, gras steeds vroeger op het jaar geel wordt, egels uitgeput zijn omdat ze geen water vinden, vogels in de harde bodem geen voedsel meer vinden, poelen steeds vroeger en vroeger droogvallen en zelfs het ganse jaar droog blijven. Het is bovendien een vicieuze cirkel want hoe meer water er wordt opgepompt en hoe meer grondwaterwinningen, hoe dieper de uitdroging van de bodem... met als gevolg dat er nog meer water opgepompt dient te worden.

■ Steeds meer grondwaterputten duiken op, hier in een veld. Foto Ronald Jacobs



14 • Natuur en Landschap 2021/1

■ Aanklacht tegen de ongebreidelde en grotelijks illegale grondwaterwinningen. Natuur en Landschap 2021-1, p. 14

het landschap verhoogt. In het **stedelijk gebied** en binnen de bebouwde omgeving moet werk gemaakt worden van opvang van water met infiltratiemogelijkheden gekoppeld aan een versterkte groenvoorziening (zowel vanuit oogpunt waterbeheer als voor verkoeling tegen stedelijke hitte-eilanden). Voorts dient er ingezet op een effectieve **betonstop en ontharding** waarbij er een absoluut bouwverbod komt in alle overstromingsgevoelige gebieden. En dat ten slotte werk gemaakt wordt van de Blue deal met het **herstel van de waterrijke gebieden** die de laatste decennia ontgonnen werden.

De campagne 'Robuuste valleien' en de vele vergaderingen o.m. in het kader van het bekkenbeheer van de VMM hadden ook effect op de beheersvisie van provincie, gemeenten en Wateringen in de regio op de kleinere waterlopen (categorie 2 en 3).

Eenzelfde inspanning leverde (en levert) de Vereniging voor de **versterking van natuur en landschap binnen de ruilverkavelingen**, de laatste tien jaar in de lopende ruilverkaveling Willebringen.

Een recente actie rond **grondwaterwinningen** vond ruime weerklank. Het artikel in het NPOB-tijdschrift (N&L2021, 1, p. 14-17, verschijningsdatum 5 februari) leidde tot de fameuze Pano-uitzending (11 maart 2021) over dit probleem. En intussen kwam er een arrest (Quirynen, Raad van State 9 maart 2021) dat het laks beleid rond vergunningen voor grondwaterwinning op de helling zette. Ook gemeentebesturen geven nu minder gemakkelijk 'eeuwigdurende' vergunningen voor grondwaterwinningen.

Het **stikstofarrest** rond de stal van Kortesssem (25 februari 2021), dat de beleidscoördinator van Natuurpunt Oost-Brabant mee initieerde bij de Limburgse Milieucoepel en Natuurpunt Limburg, zet het gangbaar beleid rond stikstof helemaal op de kop en leidt tot een standstill voor uitbreiding van de intensieve veeteelt.





Uitnodiging

Jubileumviering
50 jaar Natuurpunt Oost-Brabant
1971 - 2021

Zondag 19 september 2021
weide Rock Werchter, vanaf 11 uur